

Geleceğin İnşasında
İMAM-HATİP
OKULLARI

CİLT I

Editörler
İlhan ERDEM
İbrahim AŞLAMACI
Recep UÇAR

MALATYA 2017

İnönü Üniversitesi Yayınları: 13

Geleceğin İnşasında
İMAM-HATİP
OKULLARI

CİLT I

Editörler
İlhan ERDEM
İbrahim AŞLAMACI
Recep UÇAR

ISBN
978-975-8573-31-8

Sertifika No
26607

Genel Yayın Yönetmeni
Prof. Dr. Cengiz Yakıncı

Yayın Koordinatörü
Mesut Karataş

Grafik Tasarım
Okt. Bünyamin Bayram

Kapak Tasarım
Serkan Türk

Adres
Merkez Kampüs, 44280 Battalgazi/MALATYA
0422 377 32 24 e-posta: yayinevi@inonu.edu.tr

Baskı
İnönü Üniversitesi Matbaası, MALATYA
Aralık 2017/MALATYA

Bu kitabın yayın hakkı İnönü Üniversitesine aittir. 5846 ve 2936 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Yasası gereği herhangi bir bölümü, resmi veya yazısı, yazarların ve yayıncısının yazılı izni alınmadan tekrarlanamaz, basılamaz, kopyası çıkarılamaz, fotokopisi alınamaz veya kopya anlamı taşıyabilecek hiçbir işlem yapılamaz. Yazıların içerikleri yazarları bağlamaktadır.

İÇİNDEKİLER

TAKDİM.....	7
ÖNSÖZ.....	9

BÖLÜM I TARİHSEL SÜREÇTE İMAM HATİP OKULLARI

MEDRESEDEN MEKTEBE GEÇİŞ SÜRECİNDE DİN GÖREVLİLERİNİN YETİŞTİRİLMESİ ..	13
Zeki Salih Zengin	
TÜRKİYE’DE DİN EĞİTİMİ: MEDRESEDEN İMAM HATİP MEKTEPLERİNE GEÇİŞ	29
Ayten Sezer Arıĝ	
MODERN TÜRKİYE’DE DİN VE EĞİTİM POLİTİKALARI EKSENİNDE İMAM HATİP OKULLARI ÜZERİNE BİR ANALİZ	41
Mahmut Zengin	

BÖLÜM II İMAM HATİP OKULLARININ EĞİTİM FELSEFESİ

GÜNÜMÜZDE İMAM HATİP OKULLARININ EĞİTİM FELSEFESİ VE EĞİTİM ANLAYIŞI	59
Yusuf Ceylan	
TÜRK EĞİTİM SİSTEMİNDE GELENEK VE MODERNİZM ARASINDA ÖZGÜN BİR EĞİTİM MODELİ OLARAK İMAM-HATİP OKULLARI VE FELSEFESİ	67
Serdar Saygılı	
ANLAMLI ÖĞRENMENİN OLUŞUMUNA KATKI AÇISINDAN İMAM-HATİP OKULLARINDA DİNİ, AKLİ VE TECRÜBİ İLİMLERİN KARDEŞLİĞİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME.....	81
Hasan Meydan	
İSLAM’IN DÜNYA TASAVVURU VE İMAM HATİP OKULLARI	101
Hulusi Arslan	
NURETTİN TOPÇU’DA İMAM-HATİP OKULLARI VE EĞİTİM.....	113
Murat Erten	

BÖLÜM III İMAM HATİP OKULLARININ MİSYON VE VİZYONU

GEÇMİŞTEN GELECEĞE İMAM-HATİP LİSELERİNİN AMAÇ VE FONKSİYONLARI	139
Suat CEBECİ	

İMAM HATİP LİSELERİNİN VİZYON VE MİSYONU	149
Mevlüt Uyanık	
TOPLUMUN BİRLİĞİ VE DEĞERLERİNİN KORUNMASINDA İMAM-HATİP OKULLARININ ÖNEMİ.....	173
Fikret Karaman	
MEDRESE'DEN İMAM HATİP'E: MANİPÜLATİF "DİNİ" OLUŞUMLAR KARŞISINDA PROGRAMLI DİN EĞİTİMİNİN MİSYONU	187
Yusuf Batar	

BÖLÜM IV İMAM HATİPLİ KİMLİĞİ

KOLEKTİF BİR KİMLİK OLARAK "İMAM HATİPLİLİK": MARŞLAR ÜZERİNDEN BİR OKUMA	205
Mehmet Birekul	
DİJİTALLEŞEN DÜNYADA İMAM HATİPLİ KİMLİĞİ VE SOSYAL MEDYA ETKİSİ.....	219
Hasan Topbaş	
'KOLEKTİF KİMLİK' VE 'KURUMSAL KİMLİK' ARASINDA İMAM HATİP OKULLARI	235
Mustafa Arslan	
DİNDAR NESLİN YETİŞMESİNDE İMAM-HATİP OKULLARININ FONKSİYONU/ETKİSİ	247
Saffet Sancaklı	
İMAM HATİP LİSELERİNDE İNŞÂ EDİLEN DİNİ KİMLİĞİN TEMEL NİTELİKLERİ: SOSYO PSİKOLOJİK BİR DEĞERLENDİRME.....	267
Saffet Kartopu - Hızır Hacıkeleşoğlu - Harun Geçer	
KUR'AN'IN KİMLİK İNŞASINDA VERDİĞİ ÖNCELİKLER İLE İMAM HATİP LİSELERİ İÇİN HAZIRLANAN MÜFREDAT PROGRAMINDA YER ALAN KONULARIN MUKAYESESİ	287
Ahmet Abay	

BÖLÜM V İMAM HATİP LİSESİ ÖĞRETİM PROGRAMI ÜZERİNE ANALİZLER

MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞININ YENİ PROGRAM GELİŞTİRME ANLAYIŞI AÇISINDAN İMAM HATİP LİSESİ PROGRAMLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ	311
Nurullah Altaş	
İMAM HATİP OKULLARI ÖĞRETİM PROGRAMI SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ ...	335
Kubatalı Topchubaev	

BÖLÜM VI İMAM HATİP OKULLARINDA MESLEK DERSLERİ ÖĞRETİMİ

İMAM-HATİP LİSELERİNDE KELAM ÖĞRETİMİ.....	349
Ramazan Altıntaş	

GÜNCEL MEZHEP TARTIŞMALARI EKSENİNDE İMAM-HATİP MÜFREDATININ DEĞERLENDİRİLMESİ	357
Mehmet Kubat	
İMAM- HATİP LİSELERİNDE OKUTULAN SİYER MÜFREDÂTININ VE DERS KİTAPLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ	377
Cahit Külekçi	
İMAM HATİP OKULLARI LİSE FIKIH ÖĞRETİMİ MÜFREDATININ ZİHNİYET, KAPSAYICILIK VE YÖNTEM DEĞERLENDİRMESİ	397
Mehmet Birsin - Ömer Tozal	
İMAM HATİP LİSESİ TEFSİR DERSİ KUR'AN'I ANLAMA VE YORUMLAMA KONUSUNUN TENKİD VE TAHLİLİ	423
Abdurrahman Altuntaş	
İMAM HATİP ORTAOKUL VE LİSELERİNDEKİ KUR'AN-I KERİM ÖĞRETİMİNİN ÖĞRENCİLER AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ (BAYBURT ÖRNEĞİ).....	433
Fatih Kaya - Yusuf Topyay	
TERÖRE KARŞI ÇÖZÜM ODAĞI OLARAK İMAM HATİPLER: HADİS TEMELLİ BİR DESTEK PROGRAMI ÖNERİSİ.....	451
Ahmed Ürkmez	
HADİS ÖĞRETİMİNDE MANZUMEDEN YARARLANMA ÖRNEĞİ OLARAK NECİP FAZİL'İN 101 HADİS MANZUM MEAL TEFSİR'İ	467
Adem Dölek - M. Abdullah Arslan	

BÖLÜM VII

İMAM HATİP OKULLARINDA ARAPÇA ÖĞRETİMİ

İMAM HATİP LİSESİ ARAPÇA DERSLERİNE YÖNELİK TUTUM GELİŞTİRME ÖNERİLERİ	479
Recep Uçar - Hüseyin Polat	
تحليل منهج "هيا نتعلم العربية" للصف الثامن المتوسط في مدارس الأئمة والخطباء التركية صبري تركمان - أحمد نتوف	499
كتاب (هيا نتعلم العربية) للصف العاشر في ثانويات الأئمة والخطباء في تركيا وصف وتحليل وتقويم عتيق آيدن - محمد نور يوسف	521

Kolektif Bir Kimlik Olarak “İmam Hatiplilik”: Marşlar Üzerinden Bir Okuma

Mehmet Birekul*

1. Giriş: Kolektif Kimlik ve Müzik

Çok boyutlu bir kavram oluşu ve bu çok boyutluluğun disiplinler arası çalışmayı zorunlu kılışı, kimlik kavramını sosyal bilimlerin en karmaşık ve tartışmalı sorunlarından biri hâline getirmiştir (Türkbağ, 2003: 209). Latince’de “aynı olma, özdeş olma” anlamına gelen “identitas” kelimesinden türeyen kimlik (identity) kavramı, insanın sosyal bir varlık olmasının doğal sonucu olarak toplumsal bir olgu olarak belirmektedir. Toplumsal bir varlık olarak insana özgü olan belirti, nitelik ve özelliklerle, birinin belirli bir kimse olmasını sağlayan şartların bütünü olarak tanımlanan kimlik, (TDK, 2007) ortak dil, kültür, coğrafya ve tarih gibi ögelere dayansa da “öteki” ile temasın özel tarihi formudur ki bir ulusu diğerinden farklılaştırır, eşsizleştirir, yani kimliklendirir (Dağı, 2002: 13). Bu noktadan hareketle kimlik, insan topluluklarına özgü bir varoluş olgusu olarak zaman içinde etkisini gösteren objektif ve subjektif unsurlarla gelişir ve varlığın sürekliliği ile ilintili bir etkileşim sürecinde kendini diğerlerinden ayırt edici özelliğini meydana getirir. Ne var ki, çok boyutlu bir nitelik taşıyan bu karşılıklı beşeri ilişki ve algılama, bir tür istikrarsızlık da içerir; bu durum bazen doğal bir kimlik gelişimi tarzında kendini gösterirken, kimi zaman da 'kimlik krizi' biçiminde ortaya çıkabilir. Kısacası, kimlik oluşumu/edinimi, dinamik ve sürekli bir toplumsal (ulusal ya da uluslararası) alışveriş ortamında gerçekleşir (Canpolat, 2002: 2).

Kolektif kimlikler ise, sosyal sınırları inşa etmek için oluşturulan benzerlik ve farklılık modelleri olarak tanımlanabilir. Sosyal yapı ve bir kolektifliğin üye-

* Doç. Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi, mbirekul@gmail.com

leri arasında güven ve dayanışmanın sürdürülmesi onun başlıca görevidir. Kolektif kimliğin inşası ve yeniden üretilmesi, sosyal ve kültürel düzen örneklerinin yaygınlaşması ve kurumsallaşmasının oluşturduğu bir terkip tarafından gerçekleştirilmektedir. Bu nedenle, kimliğin inşası ve çeşitli kolektivitelere üyelik, bu tür kolektivitelere katılanlarca bilinen kurallarla birleştirilir (Liwerant, 2003. 281)

Bu anlamda kimliğin inşa edildiği süreç önem taşımaktadır. Zira çoğu kere kimlik, sosyal varlığın özüne ilişkin değil, öncelikle dıştan görünümüne ait bir işlemdir. Modern dışı toplumlarda hüviyet, mahiyete ilişkin özsel bir ifade olduğu için dışarıdan bir müdahale ile oluşturulamazken modern toplumlarda kimlik dışı ait bir etiketlemeye dönüşmüş ve dolayısıyla taşıyıcısı kadar bir başkası tarafından da yapılabilir hale gelmiştir. Halbuki burada önemli ve sorunsuz bir kimliğin taşıyıcısının kendisi için uygun bulduğu kimlik olduğunda şüphe yoktur (Aydın, 2011: 247). Bu noktadan hareketle müzik birleştirici gücünü bir kolektif bilinç üretimi ve belli bir kolektif kimliğin taşıyıcısı olarak görülen bireylerin aidiyetini sağlamak üzere de kullanılagelmiştir. Örneğin milli marşlar çoğunlukla böylesi bir kolektif kimlik oluşturmaya matuf olarak özellikle ulus devletlerin vazgeçilmez bir argümanı olarak belirmektedir. Ulus-devletlerin ordu, para, örgün eğitim, anayasa, vergi, kurtuluş günü, ortak tarih gibi ulusalcı bir ideoloji kullanılan önemli parametreleri vardır. Ancak belki milli hisleri ve bu hislerin kaynaklarını öğrenmek açısından en önemli parametre marşlardır. Öyle ki marşın ulus inşasındaki tesirini bilen ve yeni bir Avrupa kimliği inşa etmek isteyen Avrupa Birliği, Beethoven'ın 9. Senfonisinin "Ode to Joy" kısmını marş olarak kabul etmiştir (İnaç ve Yaman, 2015: 17). Bu nedenle "Anabritanica" Ulusal Marş kavramını "Yurtseverlik duygusunun ifadesi olarak hükümet tarafından resmen onaylanmış ya da halk tarafından benimsenmiş sözlü müzik parçası" olarak tanımlar. Eski bir müzik ansiklopedisi olan "The Grove" ise ulusal marşı, "resmi vatanseverlik sembolü" olarak görür (Tepebaşılı, 2005:386).

Bu nedenle kolektif kimlik açısından konuya baktığımızda müzik oldukça kuvvetli bir temsil kaynağıdır. Toplulukların kimlik oluşturmalarının ve oluşturdıkları kimliği başkalarına göstermelerinin aracıdır (Bennett, 2013: 192). Bu çalışmada Türk eğitim sistemi içerisinde okul ve gençlik marşlarının kolektif kimliğin oluşumunda nasıl bir rol oynadığı, yukarıdaki açıklamalar ışığında dışı dönük bir etiketlemeye matuf bir kimlik mi, yoksa bireylerinin içselleştirdiği bir kimlik mi önerdiği tartışılacak ve imam hatiplilik kimliğinin bu bağlamdaki yeri irdelenmeye çalışılacaktır.

2. Türk Eğitim Sisteminde Okullar ve Marşlar

Kolektif kimliğin üretilmesinde taşıyıcısının doğal olarak benimsediği kimlik ile taşıyıcısına dışarıdan etiketlenen kimlik arasındaki bu fark müzik-toplum ilişkisi bağlamında marşlar üzerinden de okunabilmektedir. Öyle ki

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu ve Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile yeni bir eğitim sisteminin getirilmesiyle okullarda daha da yaygınlık kazanan marşlar bu açıdan dikkat çekicidir. Özellikle “Mehter”in kapanması ve modern bir teşkilat olarak “Mızıka-i Hümayun”un kurulması sürecine baktığımızda bu durum belirgin bir biçimde görülmektedir. Kuruluşundan 1923'e kadar ki süreçte daha çok askeri marşlar besteleyen kurum 1923-1963 yılları arasında özellikle okul ve gençlik marşları bestelemiştir. Bu dönemde üretilen 200'e yakın marşın hemen tamamı okullar ve gençler için yapılmıştır (Bkz: Güngör, 1966: XX).

Bu dönem marşlarının sözsel içerikleri de bu açıdan manidardır. Marşlarda daha çok yeni / batılı / aydınlık bir geleceğe vurgu yapan, pozitif bilginin önemi atfı yapan bir içerik tercih edilmiştir. Bu marşların söylendiği ilk dönem okullarından da bu doğrultuda bir gençlik beklenmektedir. Etem Üngör, (1966) Türk marşları isimli kaynak eserinde bu dönemin marşları içerisinde pek çoğunu derlemiştir. Örneğin Galatasaray Lisesi Marşı, Vefa Lisesi Marşı, Darüşşafaka Marşı, Şişli Terakki Lisesi Marşı, İstanbul Erkek Lisesi Marşı, Kabataş Erkek Lisesi Marşı, Çamlıca Kız Lisesi Marşı, İstanbul Kız Lisesi Marşı, İzmir Erkek Lisesi Marşı, Kız Lisesi Marşı, Gazi Lisesi Marşı, Ankara Atatürk Lisesi Marşı, Haydarpasa Lisesi Marşı, Kültür Koleji Marşı, Kayseri Lisesi Marşı, Konya Lisesi Marşı gibi pek çok lisenin marşı dikkat çekici bir biçimde aynı temalar üzerine kurulmuş ve bu günlere kadar da geçerliliğini sürdürmüştür.

Bu dönemde ilginç bir biçimde Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile kurulan İmam hatiplerle ilgili herhangi bir marşın resmi bir kurum tarafından bestelenmemiş olması ise dikkat çekicidir. Bunun yanında bu dönemde herhangi bir biçimde İmam Hatip Okullarının ürettiği bir marş da bulunmamaktadır. Bu da bize “imam hatiplilik” olarak adlandırılan kolektif kimliğin Türk eğitim sistemindeki okullaşmadan farklı hareket noktaları tarafından üretildiğini göstermektedir. Bir sonraki bölümde bu durum tespiti tarihi ve sosyolojik nedenleri üzerinde durulacaktır.

3. Kolektif Bir Kimlik Olarak “İmam Hatiplilik” ve Marşlar

3.1 İmam Hatip Liselerine Tarihsel Bakış

Cumhuriyet döneminde gerçekleştirilen reformlar bir ıslahattan öte toplumun modern toplum ve laiklik şemalarına göre yeni baştan yapılanmasını ve dönüşümünü içerdiği için diğer reform hareketlerinden ayrılır. Bilindiği gibi, eğitimle ilgisi bakımından düşünüldüğünde, dönemin en önemli yenilikleri, 1924 yılında kabul edilen “Eğitim ve Öğretimin Birleştirilmesi” (Tevhid-i Tedrisat) kanunu ile 1928 yılında gerçekleştirilen Latin alfabesinin kabulüdür.

Her ne kadar “Tevhid-i Tedrisat Kanunu”nun maddeleri arasında Medrese'lerin kapatılmasını gerektiren bir madde olmasa da, kanunun uygulanması sürecinde Medrese'lerin tamamı kapatılmış ve öğretim kurumlarının tamamı aynı düzenleme altına alınarak hepsi de tek bir bakanlığa bağlanmıştır. Bu an-

lamda Tevhid-i Tedrisat kanunu, sadece Medrese'lerin gelenekselliğini reddetmemekte, aynı zamanda azınlık okulları, misyoner okulları ve yabancı okullardan oluşan çoğulculuğa son vermektedir. Bu yasa, yeni bir kimliği olan yeni bir ulus ve yeni bir ahlak sistemi kurmak amacıyla merkezîyetçi, modernist ve ulusal bir eğitim sistemi getirmektedir. 1920'lerde eğitim alanına ilişkin gerçekleştirilen reformlar, İslami eğitimin "iyi müslüman yetiştirme" ilkesine karşıt olarak, eğitimin kontrolünü ulemeden alıp devlete vermeyi, ülkenin bütününde aynı eğitim sistemi ve müfredatların uygulanmasını sağlamayı, okur yazarlık düzeyini yükseltmeyi ve laik ve milliyetçi değerleri geliştirmeyi kendisine amaç edinmiştir. İmam-Hatip okullarının açılışı bu politikaların uygulanmasıyla birlikte başlar. İlk İmam-Hatip Okulu 1923-1924 öğretim yılında 29 farklı yerde açılmıştır. Başlangıçta, İmam-Hatip okullarının açılmasının asıl nedeni, tamamen mesleki bir eğitim vererek "aydın" din adamları, imam ve hatipler yetiştirmektir. Bu nedenle başlangıçta İmam-Hatip okullarından mezun olan öğrenciler sadece "Yüksek İslam Enstitüsü"nde yüksek eğitim alma hakkına sahipti ve bu durum 1974 yılına kadar sürdü. Bu sınırlamalarla açılan İmam-Hatip okullarına devam eden öğrencilerinin sayısı giderek düştü ve sayıları 1925'te 26'ya, 1926'da 20'ye, 1927'de 2'ye indi, 1930'da da İmam-Hatip eğitimi tamamen kaldırıldı. Bu yıldan sonra 1948'e kadar resmi anlamda İmam-Hatip eğitimi yapılmadı (Akşit ve Şan, 2004).

İmam hatipli kimliği açısından 1980 li yıllar ise bir dönüm noktasıdır. Zira bu dönem hem İslamcı hareketlerin biraz daha gündeme geldiği, yayın yaptığı bir dönemdir hem de imam hatipler için başka üniversitelere giriş ve başka meslek icra edilebilmesinin yolunun açıldığı bir dönemdir. Bu dönemde imam hatiplilerin farklı üniversitelerde okumalarının ve farklı meslek dallarına ve özellikle de kritik meslekler olarak nitelenen tıp, mühendislik, hukuk ve bürokrasi gibi alanlara yerleşmelerinden doğan rahatsızlık, imam hatipli gençlerin bir ötekileştirilmiş hissini taşımalarına ve kendi kimliklerini kurgulamalarına sebep olmuştur (Geniş tarihçe için bkz: Bozan, İ., 2007 ve Çakır, R., Bozan, İ. ve Talu, B., 2004). Bu nedenle imam hatiplilik diye adlandırdığımız kolektif kimlik üretimi bu yıllara rastlamaktadır. Ve ilginç olanı da ilk imam hatip marşının bu dönemde yazılmış olmasıdır. 1980'lerde İslamcı müziğin ilk temsilcileri sayılan "Grup Selika"nın "Sözüm Var" albümü ilk imam hatip lisesi marşını da barındırmaktadır.

3.2. Marşların Çözümlemesi

Marşlar üzerinden bir "İmam Hatipli" kimliği okumasını hedefleyen bu çalışmada karşılaştırmaya olanak sağlayacak şekilde imam hatip dışında kalan liseler ile imam hatip liselerine dair yazılan marşlardan bir örneklem oluşturulmuştur. Tesadüfi bir yöntemle oluşturulan örneklemde 16 farklı lise marşı ile farklı zamanlarda yapılmış ve yaygın kullanımı olan 8 İmam hatip marşı bulunmaktadır.

Bu marşlar:

Galatasaray Lisesi Marşı,

Vefa Lisesi Marşı,

Daruşşafaka Marşı,

Şişli Terakki Lisesi Marşı,

İstanbul Erkek Lisesi Marşı,

Kabataş Erkek Lisesi Marşı,

Çamlıca Kız Lisesi Marşı,

İstanbul Kız Lisesi Marşı,

İzmir Erkek Lisesi Marşı,

Kız Lisesi Marşı,

Gazi Lisesi Marşı,

Ankara Atatürk Lisesi Marşı,

Haydarpaşa Lisesi Marşı,

Kültür Koleji Marşı,

Kayseri Lisesi Marşı,

Konya Lisesi Marşı

ve

Grup Selika / İmam Hatip Marşı,

Mehmet Emin Ay / Ben İmam-Hatipliyim,

Mehmet Emin Ay / Selam İmam-Hatiplim,

Mehmet Emin Ay / Hatibin Türküsü,

Kemal Faruk / İmam Hatipli,

Taner Yüncüoğlu / İHL Marşı,

Grup Dem / İmam Hatiplim,

Alper Kış / İmam Hatip Demek marşlarıdır.

3.2.1. Lise Marşlarının İçerik Analizi

İçerik olarak marşlara baktığımızda kendilerine kimlik biçilen ilk cumhuriyet liselerinin marşlarında marşların ve kolektif kimliğin doğal unsuru olan ötekinin pek fazla yer almadığı görülmektedir. Bu marşlar daha çok ileriye bakmayı salık veren ve kendisi üzerinden aydınlık geleceğin kurulacağını vurgulayan coşkulu sloganik söylemlere sahiptir. Hemen her marş aynı tema üzerine kuruludur. Özellikle bilginin önderliği ve aydınlığı, geleceğe bakış, genç Türkiye ve ulus devlet bilinci marşlarda vurgulanmaktadır.

Bazı marşlardan örnek vermek gerekirse:

Kalbi sevgi dolu fikri ileri

Aydınlatacağız yurtta her yeri
Nesil nesil alev alev yanarak
Vefahlar sana geliyor bak
Senin için ilim irfan şeref şan
Senin için her şey, ey güzel vatan (Vefa Lisesi Marşı)

Yeşille sarıdır okulun bayrağı
İlmimiz yükseltir bu şanlı sancağı
Terakki yoludur hedefimiz
Şişli Terakki Lisesindeniz

Atam izinde yürümektir andımız
Türk genci olmaktır şeref ve şanımız
Terakki yoludur hedefimiz
Şişli Terakki Lisesindeniz (Şişli Terakki Lisesi Marşı)

Tarihtir baştanbaşa bakarsan Kabataşa
Devrimler yaratarak katılır her savaşa
Bağlıdır atasına yurduna ve yurttaşa
Bilgidir yolu koşar sel gibi taşa taşa

Güneştir ılık saçar her başa ve her yaşa
Erdemlik yarışında güvendir arkadaşla
Millete hizmet için can verir koşar koşar
Hocanla talebenle Lisemiz sen çok yaşa (Kabataş Erkek Lisesi Marşı)

Çamlıcalı gençleriz, bilgi toplar yolumuz
Yurt sevgisi işleyen heyecanla doluyuz
Bağımsızlık içinde bizi yaşatan oğuz
Atatürk'ün izinde yürüyor koşuyoruz (Çamlıca Kız Lisesi Marşı)

İnkılabın güneşi parlıyor alnımızda
Biz yarının fecrini bildiren yıldızlarız
Karanlık asırları aşarak biz bu hızla
Bir ufuktan bir ufka nur taşıyan kızlarız

*Bize iman veriyor hür vatanın hür sesi
Yaşasın genç Türkiye, yaşasın Kız Lisesi! (Kız Lisesi Marşı)*

*Birer yıldız gibi doğarız burda
Borcu bitmez bir nesiliz bu güzel yurda
Yurttan daha büyüktür yurdun sevgisi
Yoktur etrafında sınır çizgisi*

*Ufkunda tarihin en güzel sesi
Yükselen bir yuvadır Konya Lisesi
Azmimiz dalga dalga aşar her dağı
Türk gücü, gücümüzün sonsuz kaynağı*

*Nabzımız vurdukça biz bilmeyiz engel
Emir budur doğruya, güzele yüksel
Ufkunda tarihin en güzel sesi
Yükselen bir yuvadır Konya Lisesi (Konya Lisesi Marşı)*

*Kayseri Lisesinin nura koşan gençleri
Güzel Anadolu'ya güneşler taşıyacak
Bu mefkûre oldukça azmimizin rehberi
Cehalet boğulacak ilm ü fen yaşayacak*

*Güçlüyüz kuvvetliyiz, imanlıyız hepimiz
Yaşasın genç Türkiye, yaşasın mektebimiz*

*Asrımızda teceddüt namına her ne varsa
Biz ona varacağız bir hamlede bir hızda
Hangi bir mâni bizi bu yolda karşılasa
And içtik yıkacağız millî irfanımızla (Kayseri Lisesi Marşı)*

Görüldüğü gibi marşlar daha söyleme dayalı, nasıl gerçekleşebileceği hakkında herhangi bir fikir taşımayan bir değişimi öngörmekte ve bu anlamda hemen hepsinde aynı aydınlık geleceğin hamileri oldukları fikri öne çıkmaktadır. Burada dikkat çekici olan böylesine önemli bir misyonun yüklendiği bu

gençliğin kolektif kimliğini oluşturacak bir ötekinin, bu kolektif kimliğe örnek teşkil edecek bir sembolik hareket kültürünün marşlarda olmamasıdır. Zira kolektif kimlik (bireysel kimlikte de olduğu gibi) öteki ile karşılaşmanın bir formudur. Başka bir ifadeyle öteki olmadan kimlik olmaz. Bu açıdan bakıldığında Cumhuriyet'in ilk yıllarında kurulan bu liselere ötekisiz, dışarıdan dayatılan, etiketlenen bir kimlik biçilmiştir.

3.2.2. İmam Hatip Marşlarının İçerik Analizi

İmam Hatip Lisesi marşlarında ise durum farklıdır. Yukarıda bahsi geçen liselerin aksine İmam hatip marşları özellikle seksen sonrası İslamcı müzik içerisinde çıkmaya başlamış ve kendi kimliğini inşa etme bakımından bir kolektif kimlik refleksi içerisinde olmuştur. Bu refleks marşlar üzerinden bir okumaya tabi tutulduğunda 3 temel konu dikkat çekmektedir. Bunlar, bir “öteki”nin varlığı, kolektif duyguların kullanımı ve toplumsal hareket kültürü oluşturacak simgelere yapılan atıflardır.

3.2.2.1. Öteki

İster dini, ister etnik, isterse ideolojik ya da sınıfsal olsun kolektif kimlik temelde “biz ve onlar” ayrımına dayanır. “Biz ve onlar” iki ayrı insan grubunu değil, tümüyle farklı iki tutum arasındaki duygusal bağlanma ve antipati, güven ve kuşku, güvenlik ve korku, işbirliği ile çekişme arasındaki ayrımı temsil eder. Sosyolojik kuramda iç ve dış grup olarak kavramsallaştırılan bu iki zıt grup her grubun anlam dünyasında uzlaşmaz bir ilişkinin iki kutbunda yoğunlaşmıştır ve bu iki grubu gerçek yapan ve sahip olduklarını tahayyül ettikleri iç birlik ile tutarlığı inanılır kılan bu uzlaşmazlıktır. Esasında bu uzlaşmazlık zıtlığın her iki tarafını da tanımlamaktadır. Başka bir deyişle her bir taraf kendi kimliğini buradan hareketle türetir.

Aslında aynı mevkiden ve gelir düzeyinden, aynı cinsiyetten, aynı dilden ve görenekten insanların meydana getirdiği topluluklar derin çıkar çatışmaları, savaşan hizipler kolaylıkla uzlaştırılamayan inançlar ve hedeflerde bölünmeler yüzünden parçalanabilir. Birlikteliklerinde bütün bu çatlaklar vardır ama üstleri bir “biz” imgesi ile boyanmıştır. Bu anlamdaki “biz” duygusunun bireylere verdiği mesaj bir anlamda “farklılıkları unutun, kavga etmeyi bırakın, ne kadar ortak yanımız olduğunu düşünün, ortak olduğumuz şeyler bizi bölen her şeyden daha önemlidir, o halde safları sıkılaştırılalım ve ortak davamıza sahip çıkalım” imajıdır (Bauman, 1996: 51- 56). Bu nedenle marşların hemen hepsi çoğul kipte üretilmiştir. Bireysel bir kimlik sunumundan çok kolektif bir bilincin aşılandığı marşlardaki bazı sözel içerikler bu açıdan anlamlıdır.

Bu açıdan bakıldığında her toplumsal ve kolektif hareketin bir müzik üretme refleksi olduğu gibi ürettikleri müziklerin bir öteki (onlar) tanımlama ve bunun üzerinden bir kimlik türetme çabaları dikkat çekicidir. İmam hatip lisesi marşlarında farklı tanımlamalarla birlikte bâtılı temsilen geçmişin karan-

lığına karşı bir duruş dikkat çekicidir. Bu anlamda marşların neredeyse tamamı karanlık ve zulüm içerisinde bir öteki söz konusudur. Bu durum bazı marşlarda şu şekilde işlenmiştir:

Bir çağı kapatıp açma vaktidir
Batıldan Hakka geçme vaktidir
Sönmeyen meş'alenin yılmaz bekçisi
Ne mutlu ülkemde İmam Hatiplidir.

Biz İmam Hatip Lisesi öğrencileri
Adımız yetti korkutmaya zalimleri
Her karış toprağında, şehitler kanlarıyla
Sulanan bu vatanda, batılı kovacağız
Söz verdik Rabb'imize Hak üstün olsun diye
And içtik bunun için, Hakkı hâkim kılacağız (Grup Selika, İmam Hatip Mar-
şı)

Milletimin hizmetinde yaya değil atlıyım.
Farklıyım ben cahillerden hem de çift kanatlıyım.
Ayıramam dünyayı ukbadan bir lahza ben.
Bu birlik ruhu ile ben rabbimden beratlıyım. (M. Emin Ay, Ben İmam Ha-
tipliyim)

Kararmış yıllara doğan gün oldun,
Katılaşmış kalpte yanan mum oldun,
Geleceğe ait ümidim oldun,
Bizlere muştusun İmam Hatibim. (M. Emin Ay, Hatibin Türküsü)

Cemre düştü havaya, suya, toprağa sanki,
Su yürüdü kurumuş dala, yaprağa sanki.
Küflenmiş kafalara, karanlık çağa sanki;
Medeniyet mumunu yakar, İmam Hatiplim. (Grup Dem, İmam Hatiplim)

Karanlığı bölen bir güneş gibi
Asım'ın Nesli var ya işte o benim
Kırılan dallarım filizlendi bak

Hakkı tutar kaldırır İmam Hatiplim (Alper Kış, İmam Hatip Demek)

3.2.2.2. Kolektif Duygular

Toplumsal hareketler bağlamında kolektif duygularda bakıldığında kişi harekete katıldıktan sonra, duygularını, ahlak kurallarını ve bilincini şekillendirmesine yardım eden yeni toplumsal süreçlere tabii olur. Temel sezgileri, protesto sürecinde değişmeyebilir, ama protestocuların ahlaki görüşlerinin gerektirdikleri üzerinde beraberce düşünmesiyle, hedeflerini tanımlamak için yeni bir dil oluşturmasıyla ve onlara ulaşmak için harekete geçmesiyle fikirler ve ifadeler daha açık hale gelebilir (Jasper, 2002: 279). Böylelikle duygular grup tarafından bilinçli bir biçimde hissedilir. Karşılıklı ve paylaşılmış duygular, birbirinden farklı olsa da birbirini güçlendirir. Örneğin grubun tepki gösterdiği olguya olan öfkesi arttıkça protestocu arkadaşlarına duyulan karşılıklı sevgi de güçlenir (Detaylı bilgi için Bkz: Scheve and Salmela, 2014). Bu noktada müzik üzerinden oluşturulan kolektif duygular, bireylere kendilerinden daha büyük bir olguya katılmış olma hazzı verirler. Bir gruba ait olduğu ve bu grubun onu tarihin bir parçası kıldığı ya da ahlaki olarak onu kutsadığı hissini hareketin aktörlerine sunarlar. Buradan hareketle toplumsal hareketler içerisinde müziğin önemli bir kolektif duygu çerçevesi sunduğu söylenebilir. Bu anlamda imam hatip marşlarına baktığımızda, bu marşlarda kolektif kimliği perçinleyecek duygusal atıflar önemli bir yer tutmaktadır. Marşlarda özellikle karanlık ötekiye karşı duruşu desteleyecek bir umut ve gizli bir öfke dikkat çekicidir. Bu durum marşlarda şu şekilde işlenmiştir:

Biz İmam Hatip Lisesi öğrencileri

Bu cennet vatanın gerçek sahipleri

Her karış toprağında, şehitler kanlarıyla

Sulanan bu vatanda, batılı kovacağız

Söz verdik Rabb'imize Hak üstün olsun diye

And içtik bunun için, Hakkı hakim kılacağız (Grup Selika, İmam Hatip Marşı)

Kaldır artık başını gün alnın parıldasın,

Işık saçsın etrafa, tüm cihan aydınlansın

Çağımın ruhu hasta nurunla şifa bulsun,

Selâm sizden dökülen güzel nidaya selâm...(M. Emin Ay, Selam İmam Hatiplim)

Kararmış yıllara doğan gün oldun,
 Katılmış kalpte yanan mum oldun,
 Geleceğe ait ümidim oldun,
 Bizlere muştusun İmam Hatibim. (M. Emin Ay, Hatibin Türküsü)

Karanlık boğsa yarınlarımı,
 Savunurum ben umutlarımı,
 Korkma düşürmem sancağımı,
 Küllerinden doğar İmam Hatipli. (Kemal Faruk, İmam Hatipli)

Bir destan yazıyor imam hatiplim duygular yüklüyor tüm gönüllere
 Hak tamamlar nurunu yer ve göklerin yurdumun gülleri açar seninle
 İşte nesl-i ati seni bekler koş açacaksın tek tek fetih yılları
 Gir artık gönüllere muştularla coş şefkatle açılın rahmet kolları (Taner Yüncüoğlu, İHL Marşı)

Sabırla ufuklarda bekler, kutlu yarını,
 Karşılamaya namzet, zafer “şahsüvar” ını.
 Nâdanların ördüğü, cehâlet duvarını;
 Bilgi, iman gücüyle yıkar, İmam Hatiplim (Grup Dem, İmam Hatiplim)

3.2.2.3. Simgeler ve Hareket Kültürü

Müzik simgesel dili en iyi kullanan ve özellikle sözleri içerisinde simgelere yaptığı atıflarla belli çağrışımları oluşturan bir argüman olarak önem arz etmektedir. Toplumsal hareketler içerisinde insanları harekete güdüleyen en önemli unsurlardan birisi de bu simgelerin kullanımı ve gündemde tutulması olarak dikkat çekmektedir. Bu simgeler bir işaret, bir hareket, bir söz olabileceği gibi hareket kültürü içerisinde tarihi ve ontolojik vurgu yapan isimler ve mekânlar da olabilir. Buradan hareketle imam hatip marşlarını değerlendirdiğimizde marşlarda özellikle bazı simgesel isimlerin ve simgesel yerlerin vurgulanması dikkat çekicidir. Özellikle hareketin kuruluşunu ve varlığını borçlu gördüğü bu simgelere yapılan atıflar, esasında toplumsal hareketin kültürel mirasına da bir atıf niteliği taşımaktadır. Marşlarda özellikle İslamcı hareketlerin kolektif kimliğine ve hareket kültürüne yön veren isimler, mekânlar ve olaylar sıkça kullanılmıştır. Asımın nesli, Bedir, Uhut, Viyana, Malazgirt, Fatih, Yusuf Peygamber gibi önemli simgesel alanlara marşlarda rastlanmaktadır. Bu durum marşlarda şu şekilde işlenmiştir:

Karanlığı bölen bir güneş gibi
 Asım'ın Nesli var ya işte o benim
 Kırılan dallarım filizlendi bak
 Hakkı tutar kaldırır İmam Hatiplim (Alper Kış, İmam Hatip Demek)

Cemiyetin yüz akı, zarafet timsalidir,
 Köklü gelişmişliğin en mücerret hâlidir.
 Asrın fettanlığında, Yusuf'un emsalidir,
 Yaraşır sana ancak; vakar, İmam Hatiplim. (Grup Dem, İmam Hatiplim)

Bedirlerden Uhudlara varanlardan biriyim.
 Geliyorum sevinin, ben, ben imam hatipliyim.
 Milletimin hizmetinde yaya değil atlıyım.
 Farklıyım ben cahillerden hem de çift kanatlıyım.
 Ayıramam dünyayı ukbadan bir lahza ben.
 Bu birlik ruhu ile ben rabbimden beratlıyım.
 Hamza gibi Ömer gibi Ali gibi biriyim.
 Geliyorum sevinin, ben, ben imam hatipliyim.
 Köklerim mazidedir yepyenidir geleceğim.
 Bekleyin çok gecikmeden mutlaka geleceğim.
 Milletim ümidi olan yüce dava için
 Gerekirse gözümü ben kıpmadan öleceğim.
 Malazgirt'ten Viyana'ya uzanır benim elim.

Geliyorum sevinin, ben, ben imam hatipliyim. (M. Emin Ay, Ben İmam Hatipliyim)

Kalbimize taht kurdun, fethettin gönülleri
 Fethin mübarek olsun, Fatih'in yadigarı
 Dua dua çıkarken niyazım semalara

Selâm sana Mustafam, selâm İmam Hatiplim (M. Emin Ay, Selam İmam Hatiplim)

İşte nesl-i ati seni bekler koş açacaksın tek tek fetih yılları

Gir artık gönüllere muştularla coş şefkatle açılıns rahmet kolları (Taner Yüncüoğlu, İHL Marşı)

4. Sonuç

Bir kolektif kimlik olarak “imam hatipliliği” tartışan bu çalışma, esasında bir karşılaştırma ile birlikte bugüne dönük bir soruyu da gündeme getirme gayreti içermektedir. Zira cumhuriyetin ilk yıllarında yeni toplumsal yapının hareket noktaları olarak görülen liselere dışarıdan etiketlenen ve kendi mecrasında olgunlaşması beklenmeden biçilen bir kimliğin kolektif bir kimlik oluşturmadığı marşlar üzerinden yapılan okumada da açıkça görülmektedir. Buna karşın imam hatip liseleri kendi kimliğini uzunca bir sürecin akabinde doğal mecrasında bulmuş ve bugün bu durum bir imam hatipli kimliğini gündeme getirmiştir. Bu durumu özetlemesi bakımından marşlar önemli bir gösterge olarak belirmektedir. Cumhuriyetin ilk yıllarında kurulan pek çok lisenin dışarıdan bir kimlik oluşturma gayreti ile ürettikleri kimlik yerel, bölgesel kalırken (Daruşşafakalı olmak ya da Vefalı olmak gibi), Tevhid-i Tedrisat ile kurulmasına karşın, marşlardan da okunduğu üzere ancak seksenli yıllarda kendi mecrasında kimliğini bulan imam hatiplilik ise önemli bir kolektif kimlik olarak ülkenin genelinde, hatta ülke sınırlarını dışında karşılık bulmuştur. Bu doğal kimlik ülkenin önemli bir dönemine her anlamda damgasını vuran bir neslin yetişmesine de vesile olmuştur.

Bu çalışma bu durum tespitini yapmakla birlikte projektif anlamda şu sorunun sorulmasını da önemli görmektedir. “Bugünün imam hatip nesli için kimlik doğal mecrasında gerçekleşen, taşıyıcısının kendisi için uygun bulduğu bir kimlik midir? Yoksa dışa ait bir etiketlemenin sonucu bir kimlik mi?” Bu soruya vereceğimiz cevap imam hatip ile ilgili yapılacak çalışmalarda ve gerek sosyokültürel ve gerekse kurumsal alanlarda atılacak adımlarda önümüzdeki süreçte bize ışık tutacaktır. Zira cumhuriyetin ilk yıllarında liseler açısından düşülen yanılgı ve gençliğin içi boş bir kimliğe kanalize edilmesi, ülkenin geleceği açısından önemli görülen imam hatipli gençler açısından da büyük problemleri gündeme getirebilecek bir önemi haizdir.

Kaynakça

- Akşit, B. ve Coşkun, M. K. (2004). “Türkiye’nin Modernleşmesi Bağlamında İmam-Hatip Okulları” Aktay, Y. (Ed.) *Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce: İslamcılık* İletişim Yayınları, s. 394-410.
- Aydın, M. (2011). *Güncel Kültürde Temel Kavramlar*, İstanbul: Açılım Yayınları.
- Bauman, Z. (1996). *Sosyolojik Düşünmek*, Çev: Abdullah Yılmaz, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

- Bennett, A. (2013). *Kültür ve Gündelik Hayat*, Çev: Nagehan Tokdoğan, Burcu Şenel, Umut Yener Kara, Ankara: Phoenix Yayınları.
- Bozan, İ. (2007). *Devlet İle Toplum Arasında Bir Okul: İmam Hatip Liseleri, Bir Kurum: Diyanet İşleri Başkanlığı*, İstanbul: TESEV Yayınları
- Canpolat İ. B., (2002). *Avrupa Birliği, Uluslarüstü Tarihsel, Teorik, Kurumsal, Jeopolitik Analizi ve Genişleme Sürecinde Türkiye İle İlişkiler*, İstanbul; Alfa Yayınları
- Çakır, R., Bozan, İ. ve Talu, B. (2004). *İmam Hatip Liseleri, Efsaneler Ve Gerçekler*, İstanbul: TESEV Yayınları
- Dağı, Z. (2002). *Kimlik, Milliyetçilik ve Dış Politika Rusya'nın Dönüşümü*, İstanbul: Boyut Kitapları.
- Güngör, E. (1966). *Türk Marşları*, Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.
- İnaç, H. ve Yaman, M. (2015). "Ulus İnşa Stratejileri Bağlamında Avrupa Milli Marşlarının Sosyo-Politik Mukayesesi", Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, C.20, S.3, s.17-34.
- Jasper, M. J. (2002). *Ahlaki Protesto Sanatı Toplumsal Hareketlerde Kültür, Biyografi ve Yaratıcılık*, Çev: Senem Öner, İstanbul, Ayrıntı Yayınları.
- Liwerant J. B. (2003). "Küreselleşme ve Kollektif Kimlikler" Çev: İhsan Çapcıoğlu, İslami Araştırmalar, C. 16, S. 2, s. 281-293.
- Scheve, C. V. and Salmela, M. (2014). *Collective Emotions Perspectives from Psychology, Philosophy and Sociology*, UK: Oxford University Press.
- TDK (2017)
http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5550a00eb70b18.06273514, Erişim Tarihi: 10. 06. 2017
- Tepebaşılı, F. (2005). "Kullanımlık Metin Türü Olarak Ulusal Marş Kavramı ve İşlevleri", Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, S:17, s.383-393.
- Türkbağ, A. U., (2003). "Kimlik, Hukuk ve Adalet Sorunu" Doğu Batı, Sayı: 23, s. 203-218